

Erikoisalana kansalliseepokset¹

Viime vuonna Emakeele Selts ja Kalevalaseura kutsuivat 50-vuotisjuhliensa kynnyksellä, toisistaan tietämättä, kunniajäsenekseen tohtori August Annistin.

Emakeele Seltsi Aastaraamat 16:n (1970) loppuun on Ruth Mirov koonnut Annistin bibliografian 1919—1969: 507 kirjaa ja kirjoitusta. Se on Suomen kansainvälisten kulttuurisuhteiden kannalta ainutlaatuinen luettelo. En luule, että kukaan on merten tai rajojen takaa tarkkaillut yhtä intensiivisesti Suomen kirjallisen elämän ja hengenilmaston muutoksia kuin August Annist 1920—1944. Keväästä 1945 alkaa bibliografiassa kahdeksan vuoden tauko, musta ajatusviiva. Sitten Annist palaa, ja vuodesta 1958 palaavat myös suomalaiset teemat: Kalevala, Hella Vuolijoki, Haavio, Kivi. Mutta poissaolon vuosina Suomenlahden rannat ovat etääntyneet toisistaan: Annistista tuntuu kuin Suo-

men nykymodernistit »olisivat epämusiikaalisuudessaan tyyten eri kansaa, eivät sitä johon kuuluivat Kivi, Leino ja Koskenniemi aikalaisineen».

Kalevala kui kunstiteos ilmaantuu bibliografiaan ensi kerran vuonna 1935, Looming-lehden 20-sivuisena jatkoartikkelina. Annistin vironkielinen *Kalevala* ilmestyi 1939, ja kesällä 1940 sen selitysteos, 246-sivuinen *Kalevala kui kunstiteos*, oli valmiiksi ladottuna, mutta ensin venäläinen, sitten saksalainen miehitys esti painatuksen. Saksan sotakoneisto tarvitsi tinaa, ja latomus määrättiin särjettäväksi, mutta kirjapainon työläisten onnistui ottaa salaa kymmenkunta vedosta. Ne sidottiin kirjoiksi, joista yksi salakuljetettiin Helsinkiin. Elsa Haavion suomentama *Kalevala taideteoksena* saatiin painetuksi Porvoossa 1944. Se oli Helsingin yliopiston kurssikirjana 1951—1958. Uudistettu vironkielinen laitos »*Kalevala*» *kui kunstiteos* (220 sivua ja

¹ AUGUST ANNIST »*Kalevala*» *kui kunstiteos*. Kirjastus Eesti Raamat, Tallinn 1969. 220 s. *Lauluema Mari. Kangelaslugu vanast orjaajast, rahvapärimumest põiminud August Annist*. Kirjastus Eesti Raamat, Tallinn 1966. 88 s.

Karske Pireta, Maheda Mareta ja Mehetajja Maie lood. Perekonballade vanast orjaajast, rahvapärimumest põiminud August Annist. Kirjastus Eesti Raamat, Tallinn 1970. 248 s.

tettava. Mutta onneksi se on vain puute, joka ei saata yleensä vähentää olemassa-olevien arvojen merkitystä. *Paljudi mis me võiksim eodata näiteks sampo-sõja pikemalt kirjelduselt!* Tärkeämpää on, että eepos myös nykyisessä muodossaan vielä säilyttää viikin-kiikaista meren henkeä — vaikkapa satumaaisessakin muodossa! *Ka see on ju küllalt huvitav. Miks peaksime »Kalevala» juurde minema »Iliase» mõõdupuuga või laante kalurite tuulelt nõudma rüütlite odahoopide detailset kujutust või mõõgakirinat? Väinö ja Lemmikäise lugudes leidub näiteid ka sellest — küllaldaselt määral.* (Kalevala taidetökösenä s. 191—192, »Kalevala» kui kunstiteos s. 188—189).

Poistot ja lisäykset ovat vaikuttava luku uusimman ajan itämerensuomalaista aatehistoriaa. Vielä sisäistyneemmin Annist hahmottelee uutta eeposnäkemystään teoksen loppuluvussa »Kalevala ja Eesti». Kalevala ei luonnonläheisyydessään, talonpoikaisdemokraattisuudessaan, tuorekuvaisessa inhimillisyydessään ole vain Suomen tai vain Neuvosto-Karjalan omaisuutta. Se

on jo synnyltään osaksi myös Eestin eepos, ja hengenvireeltään se on itämerensuomalainen yhteiseepos.

Tiedettä vai runoutta? Tämä ongelma ei huolettanut Lönnrotia eikä Kreutzwaldia. August Annist on heidän heimoaan. Hänen seitsemännen vuosikymmenensä varsinainen suursaavutus on *Lauluema Mari*, »sankaritaru vanhoilta orjuuden ajoilta» (1966), sekä *Karske Pireta, Maheda Mareta ja Mehetapja Maie lood*, »perheballadeja vanhoilta orjuuden ajoilta» (1970). Nämä Vive Tollin kuvittamat kirjat ovat taide-esineitä jo näöltään. Annist, vanhan runon ylivoimainen taitaja, on tehnyt sen, missä Kreutzwald jäi puolitiiehen: punonut virolaisen kansanlaulun aineksista lyyris-eepin runoelmasarjan, jonka ai-nekset ovat perinnettä mutta kokonaisu-hahmotus August Annistia. Niiden edes-sä kritiikki vaikenee. Ne ovat tuonella käyneen tietäjän lahja kansalleen.

MATTI KUUSI